

Stanisław Cader (Kęty)

Apostolat rodziny

W ostatnich dziesięcioleciach ukształtowała się nowa wizja roli osób świeckich w Kościele. Ważną rolę w kształtowaniu tej nowej świadomości odegrał papież Pius XII, wyjaśniając kwestie teologiczne związane z obecnością laikatu w misji Kościoła. To właśnie on przypomniał, że „świeccy nie tylko należą do Kościoła, ale są Kościołem” Przywołanie tej zasady znalazło swoje odbicie w psychologii i socjologii pastoralnej. Również I Światowy Kongres Apostolstwa Świeckich (1951) oraz inne późniejsze spotkania i zjazdy poświęcały wiele uwagi temu zagadnieniu.

Początkiem rodziny jest małżeństwo, w którym realizują się męczyzna i kobieta. Małżeństwo, jako wspólnota ustanowiona i uświęcona przez samego Boga (por. FC, 11; KDK, 48), nie ogranicza się do zwykłej wymiany i porozumienia na miarę wartości czysto ludzkich i prawnych. Małżeństwo, jak i rodzina, która zeń bierze początek, sięgają korzeniami aż do planów Bożych, są wyrazem miłości Boga i Jego stwórczej mocy. Dlatego też jednocząc na zawsze swoje życie, realizując „bycie na obraz Boga”, małżonkowie nie mogą zgodzić się na ingerencje niezgodne z ich wiarą, które zmniejszają wymagania płynące z przymierza ich wspólnej miłości. Ma być ona także w oczach społeczeństwa, jedyna i wyłączna, jeżeli naprawdę chce się żyć w pełnej wierności zamierzeniom Stwórcy (por. FC, 11).

Sakramentalność stanu małżeńskiego nadaje mu wymiary kościelno-społeczne. Dlatego też oba sakramenty: kapłaństwa i małżeństwa są stałym punktem odniesienia w budowaniu w życiu społeczności chrześcijańskiej. W sakramencie małżeństwa Jezus Chrystus powołuje i wysyła chrześcijańskich małżonków do tej służby. To

właśnie sakramentalność czyni z małżeństwa i rodziny społeczność otwartą i apostołską. Już powołanie otrzymane w chrzcie ma wymiary społeczne. Wszyscy ochrzczeni wszczępieni przez chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa, utwierdzeni mocą Ducha Świętego przez bierzmowanie, są przeznaczeni przez Pana do apostołstwa. Jednakże małżeństwo chrześcijańskie jest nową rzeczywistością sakramentalną, jako sakramentalny stan życia. W spotkaniu sakramentalnym Jezus Chrystus obdarza małżonków nowym sposobem bycia, dzięki któremu są jakby upodobnieni do Niego i umieszczeni w szczególnym stanie życia wśród Ludu Bożego¹.

II Sobór Watykański nazywa rodziców „pierwszymi i głównymi wychowawcami dziecka” (DWCH 3). Dzięki ich postawom i zaangażowaniu rodzina stać się może w rzeczywistości „szkołą bogatszego człowieczeństwa” (por. KDK 52). Sakrament małżeństwa zakłada bowiem rodzicielstwo.

Apostolat – gr. *apostole*: posłannictwo, urząd posłańca – to uczestnictwo w Boskim posłannictwie Jezusa Chrystusa, udzielone przez Zbawiciela Apostołom, którego celem jest przekazanie człowiekowi egzystencji nadprzyrodzonej. Apostołowie jako pierwsi uformowali strukturę apostołatu Kościoła Chrystusowego, a następnie przekazali go całemu Ludowi Bożemu. Apostolat wyraża się w pośrednictwie zbawczym (nauczycielskim, kapłańskim i pasterskim) hierarchii, świeckich i zakonników².

Apostolat wewnątrz rodziny

Apostolat rodzinny stanowi podstawową formę apostołatu świeckich. W życiu małżeńskim i rodzinnym bowiem „odbywa się zaprawa w apostołstwie świeckich i tam znajduje się znakomita jego szkoła, gdzie pobożność chrześcijańska przenika całą treść życia i z dnia na dzień coraz bardziej ją przemienia” (KK 35). Apostolat ro-

¹ Por. K. Majdański, *Wspólnota życia i miłości. Zarys teologii małżeństwa i rodziny*, Poznań-Warszawa 1979, s. 75.

² T. Borutka, *Apostolat społeczny*, [w:] *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, pod red. A. Zwolińskiego, Radom 2003, s. 39.

dzinny polega na uczestnictwie małżonków i ich dzieci w zbawczym posłannictwie Chrystusa, przez realizowanie go we własnym kręgu rodzinnym, w Kościele i w świecie współczesnym.

Z tak rozumianym apostołatem wiąże się nierozłącznie życie rodziny, które oznacza zobowiązanie katolików do przekształcania środowiska społecznego, tzn. gospodarczego, politycznego i kulturowego w duchu Ewangelii, przez rzetelną pracę i konsekwentne realizowanie nakazów wiary chrześcijańskiej.

Różnorodne formy apostołatu rodziny można zamknąć w obrębie trzech kręgów: 1) apostołat rodzinny w stosunku do siebie samej, wewnątrzrodzinny, dzięki któremu rodzina staje się „Ecclesia domestica” – Kościołem domowym; 2) apostołat rodzinny w stosunku do innych rodzin, we wspólnocie rodzin czy w sąsiedztwie; 3) apostołat rodzinny w świecie współczesnym; w obrębie struktur kościelnych i wobec społeczeństwa.

Zarówno apostołat wewnętrzny, jak i zewnętrzny, pełni rodzina na podstawie swej przynależności do Chrystusa i Jego Kościoła, podejmując z tego tytułu obowiązki religijnego wychowania swych dzieci oraz wprowadzenia ich do wspólnoty „ludu Bożego”, a więc i mistycznego Ciała Chrystusa. Ścisłe więc powiązanie rodziny z Bogiem przez Jego akt stwórczy, łaskę sakramentalną w małżeństwie i przynależność jej do Kościoła, którego jest ona częścią i w którym pełni misję zbawczą, daje jej tytuł i zobowiązuje ją do religijnego wychowania dziecka, a tym samym wskazuje na pochodzenie jej funkcji religijnej od Boga.

Nie wystarczy powołać dziecko do istnienia. Do obowiązków rodziców należy zapewnienie dziecku pełni wychowania. Istotną częścią całokształtu wychowania jest wychowanie religijne dziecka. Wierząca i praktykująca rodzina jest warunkiem głębokiej i trwałej formacji religijnej przyszłych pokoleń. Jeśli rodzina jest „Kościołem domowym”, to rodzice pełnią funkcję duszpasterzy, kapłanów ogniska domowego. Dzieci, zwłaszcza najmłodsze, patrzą na Boga poprzez swoich rodziców. Ich przekonanie o wartości życia religijnego wyrabia się przez rzeczywisty przykład takiego życia ze strony rodziców. Stąd rodzice mają pierwsze, podstawowe i nienaruszalne prawo do wychowania religijnego swoich dzieci. Wspólna modlitwa,

katecheza rodzinna, liturgia domowa są wyrazem apostołatu wewnątrzrodzinnego.

„Kościół domowy”, w którym dokonuje się zwiastowanie wiary wobec własnych dzieci jest społecznością otwartą, stanowiąc żywą część Kościoła powszechnego, którego zadaniem podstawowym, powierzonym mu przez Chrystusa jest ewangelizacja – zadanie całego Ludu Bożego (por. EN, 35; KK, 5; DM, 35). Do rodziny odnosi się *per eminentiam* to, co odnosi się do całej społeczności ochrzczonych: jej życie ma dopiero wtedy znaczenie, gdy jest świadectwem, gdy wywołuje podziw i nawrócenie, gdy staje się przepowiadaniem Dobrej Nowiny (por. EN, 15). Kościół Domowy jest miejscem, gdzie Ewangelia jest przekazywana i skąd promieniuje (por. EN, 71).

Jan Paweł II uświadamiał, jak wiele dziś w Polsce zależy od skutecznego i owocnego procesu wychowania w rodzinie, bo właśnie to wychowanie ma podstawowe znaczenie dla apostołstwa i przyszłości naszego narodu³. Jako wspólnota życia i miłości – mówił Jan Paweł II – rodzina jest niepowtarzalną i dlatego bezcenną komórką Kościoła która właśnie przez życie i miłość winna budować stale przypominaną przez papieża Pawła VI „cywilizację miłości” (Audiencja generalna 21 I 1976 r.)⁴. Według Jana Pawła II właśnie miłość rodzicielska od początku jest duszą i normą, która nadaje kierunek całej działalności wychowawczej (por. RH 10)⁵. Ojciec z matką jako pierwsi głosiciele wiary i wychowawcy dla swoich dzieci – „słowem i przykładem przysposabiają je do życia chrześcijańskiego i apostołskiego” (DA 11). Rodzice przeto tak winni kierować procesem wychowania, aby rodzina stawała się coraz bardziej skuteczną szkołą apostołstwa, która w sferze codziennej praktyki realizowana jest

³ Por. Jan Paweł II, *„Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości”*, Wrocław–Partenice 21VI 1983, [w:] Jan Paweł II, *Pokój Tobie Polsko! Ojczyzno moja!*, Vaticana 1983, s. 155.

⁴ Por. Jan Paweł II, *Matko sprawiedliwości i miłości społecznej. Na lotnisku w Katowicach-Muchowcu 20 VI 1983*, [w:] Jan Paweł II, *Pokój Tobie Polsko!...*, dz. cyt., s. 144; Jan Paweł II, *Otrzymałście ducha przybrania za synów, Homilia wygłoszona podczas Mszy św. odprawionej na Jasnej Górze 15 VIII 1991*, [w:] Jan Paweł II, *Bogu dziękujcie ducha nie gości!*, Vaticana 1991, pkt 10.

⁵ Por. Jan Paweł II, *Rodzina wspólnotą miłości. Audiencja generalna, „L'Osservatore Romano”* (wyd. polskie) 1992, nr 2, s. 44–45.

w różnych kręgach środowiskowych: wewnątrz samej rodziny, w sąsiedztwie, we wspólnocie parafii i szerokim kręgu społeczeństwa⁶.

Poprawne wychowanie religijne, realizowane przez obojga rodziców, prowadzi do postawy apostołskiej. Sobór wzywa ich:

(...) niech rodzice uprzytomnia sobie, jak wielkie znaczenie posiada rodzina chrześcijańska dla życia i rozwoju samego Ludu Bożego (DWCH3).

Wychowanie jest procesem, w którym wzajemna komunია osób dochodzi do głosu w sposób szczególny. Wychowawca jest osobą, która „rodzi” w znaczeniu duchowym. Wychowanie w tym ujęciu może być równocześnie uważane za prawdziwe apostołstwo. Jest wspólnym uczestnictwem w prawdzie i miłości, w tym ostatecznym celu, który stanowi powołanie człowieka przez Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego.

Miejszem szczególnie podatnym do rozwoju miłości, a także wychowania do miłości jest dobrze funkcjonująca rodzina. Tam tworzą się pierwsze osobiste i bezpośrednie więzy z drugim człowiekiem. Zatem rodzina winna być szkołą miłości, która przygotowuje młodego człowieka do zrealizowania głównych zadań życiowych.

Zdaniem Jana Pawła II „Rodzina jest fundamentem życia ludzkiego w każdym wymiarze”⁷. Pierwszym z nich jest wymiar miłości, w którym każde bez wyjątku dziecko jest przyjmowane jako niepowtarzalny dar Stwórcy, kochane i wspierane w rozwoju. W rodzinie – „domowym Kościele” – dzieci uczą się miłości do Boga i życia prawdziwie chrześcijańskiego, biorąc wzór z rodziców (por. KK 11).

Tak więc rodzina chrześcijańska musi budować relacje międzyosobowe na miłości. Wychowanie do miłości jest jednym z jej głównych zadań wychowawczych. Ona wyrażana w postawie: chęć dawać dobro niczego nie żądając w zamian jest niezbędnym warunkiem rozwoju. Gotowość podjęcia trudu i gotowość do wyrzeczenia

⁶ Por. B. Mierzwiński, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, [w:] *Teologia małżeństwa i rodziny*, pod red. K. Majdański, Warszawa 1980, s. 235–244; A. Potocki, *Rodzina a parafia*, „Chrześcijanin w Świecie” 1980, nr 7–8, s. 37–49.

⁷ Jan Paweł II, *Przemówienie do wiernych zgromadzonych przed Kościołem św. Zygmunta w Częstochowie*, [w:] Jan Paweł II, *Pokój Tobie Polsko!...*, dz. cyt., s. 58.

jest miarą miłości. Tak pojęta miłość zobowiązuje i domaga się wzajemnej wierności⁸.

Harmonia w małżeństwie jest pierwszym i koniecznym warunkiem szczęścia rodzinnego. Zakłada ona trzy główne elementy: komunie osób, wzajemną miłość, żywą wiarę. Jan Paweł II przypomniał, że miłość między mężczyzną a kobietą jest pierwszym i podstawowym czynnikiem tworzącym komunie osób w małżeństwie (FC, LdR). Wzajemny apostołat małżonków wyraża się także w rozpoznaniu i poszanowaniu odrębności psychofizycznych i uwzględnieniu ich w życiu codziennym. Zakłada to nieustanny, szczery dialog między mężem i żoną, rodzicami i dziećmi. Miłość ułatwia ten dialog, a on z kolei chroni i umacnia miłość, wyrывa z ciasnego kręgu własnego świata zamkniętego i zakazanego dla drugiej osoby. Prawdziwa miłość małżeńska wymaga wierności i trwałości. Wiara otwiera małżonków na obecność i działalność Bożą w ich życiu, uczy pokory i ufności. Właściwie pojęta miłość małżeńska wyraża się w odpowiedzialnym rodzicielstwie.

Miłość, oparta na głębokiej wierze, nie tylko jednoczy i przeobraża członków rodziny, ale i skłania do otwarcia się wobec innych ludzi, do komunikowania się z innymi. Rodzina zespolona wewnątrz, a równocześnie otwarta wobec bliźnich, czyni Kościół Chrystusowy obecnym wszędzie tam, gdzie żyje i działa w sposób sobie właściwy. Stąd wypływają dwa istotne warunki apostołatu rodziny. Pierwszy to integracja wewnętrzna, (rodzina jest prawdziwą wspólnotą życia i miłości), drugi to otwarta postawa wobec bliźnich. Zwłaszcza młode małżeństwa mogą pociągać innych dynamizmem swojej miłości i nie muszą zamykać się w ciasnych ramach egoistycznego szczęścia we dwoje. Ich apostołstwo ma szansę przezwyciężyć anonimowość współczesnych osiedli-gigantów, nadać bardziej ludzkie oblicze naszemu społeczeństwu.

Skoro rodzina chrześcijańska jest wspólnotą, której więzy zostały odnowione przez Chrystusa, przez wiarę i sakramenty, jej udział w posłannictwie Kościoła winien dokonywać się na sposób wspólnotowy, a więc wspólnie, małżonkowie jako para, rodzice i dzieci ja-

⁸ Por. W. Półtawska, *Prawidłowy start*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1998, s. 47-49.

ko rodzina winni przeżywać swoją służbę dla Kościoła i dla świata. Powinni być w wierze jako jeden duch i jedno serce, poprzez ożywającego ich ducha apostołskiego i poprzez współpracę, która włącza ich w dzieło służenia wspólnocie kościelnej i obywatelskiej.

Zadaniem rodziny jest więc pełnić apostołskie świadectwo. Aby małżonkowie jako „pierwsi świadkowie wiary” (DA 11) mogli je wypełniać wiarygodnie, ich życie musi być zgodne z tym w co wierzą i co głoszą słowem. Odnosi się to nie tylko do apostołstwa pojętego najogólniej, ale również do ewangelicznego świadectwa odnośnie do poszczególnych dziedzin życia, a zatem także do wychowania swoich dzieci, do czystej miłości, do przygotowania życia dojrzałego, do wyboru drogi życia, m. in. do małżeństwa⁹. Wypełnienie posłannictwa apostołskiego małżonków i rodziców wymaga zatem odpowiedniego poziomu życia duchowego, które stanowi o autentyczności i szczerości w podejmowaniu zadań małżeńskich i rodzicielskich¹⁰.

Zdrowe wychowanie w rodzinie ma decydujące znaczenie dla przyszłości i rozwoju ludzkości. Kodeks Prawa Kanonicznego również akcentuje jego fundamentalną rolę. O prawach i obowiązkach wychowania prowadzonego przez rodziców normy kodeksowe mówią między innymi tak: „Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazaną przez Kościół” (KPK, 226 § 2). Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa.

Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci (KPK, 793 § 1).

Rodzice mają najcięższy obowiązek i najpierwsze prawo troszczenia się według swoich możliwości, o wychowanie potomstwa zarówno fizycznie, społecznie i kulturalnie, jak i moralnie oraz religijnie (KPK, 1136).

⁹ Por. W. Gasidło, *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej*, Kraków 1990, s. 170.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*, Vaticana 1986, s. 480–499.

Można zauważyć, iż powyższe normy traktujące o obowiązku i prawie wychowania przysługującego rodzicom, są przypomnieniem zasad prawa naturalnego, bazującego na godności osoby ludzkiej¹¹.

Dzięki takiej postawie modlitewnej rodziców, dziecko będzie się umacniało i od nich będzie czerpało wzór. Poprzez nawiązywanie relacji z Bogiem – twierdzi J. Laskowski¹² – człowiek skłania się do wejścia w siebie, uznania własnej niedoskonałości, wybaczenia i prośzenie o wybaczenie. Wszelkie, bóle, cierpienia, krzywdy należy przedstawić Bogu, objąć gorącą modlitwą, która łączy małżonków bardziej niż jakiegokolwiek inne wspólne doświadczenie. W takich momentach jest ona wzajemnym zaproszeniem do przebaczenia, jedności i zgody.

Każda rodzina, rodzice wraz z dziećmi powinni poświęcić codziennie parę wieczornych chwil na spotkanie z Bogiem. Błogosławione są dla rodziny skutki, wynikające z codziennego rozważania Tekstu Świętego, modlitwy i bycia razem. Przez takie działanie wspólnota rodzinna ubogaca się duchowo, a efekty takiego wychowania pozostają głęboko we wszystkich członkach, a szczególnie w dziecku. Cała rodzina ma udział w dojrzewaniu wiary i miłości małżeńskiej. Dokonuje się bowiem wychowawcza wymiana darów: „rodzice nie tylko dzielą się z dziećmi Ewangelią, ale mogą od nich odebrać tę Ewangelię wyrażoną głęboko życiem” (FC 52). Jednym z najbardziej podstawowych zadań apostoelskich rodziców jest więc dzielenie się swoją wiarą z dziećmi oraz otwarcie się na ubogacające doświadczenia na drodze ich wiary. Rodzina jako główny i pierwszy ośrodek katechizacji, czyli miejsce przekazywania nauki wiary i obyczajów chrześcijańskich jest podstawowym podmiotem wychowania młodego pokolenia i przekazu wiary¹³. Kiedy rodzina żyje wiarą, staje się prawdziwie podmiotem, wspólnotą ewangelizującą. Pogłębia to poczucie odpowiedzialności za rozwój i zbawienie każdego członka rodziny. Dlatego Papież zachęcał rodziców, by w spełnianiu

¹¹ Por. Z. Książek, *Świeccy w postudze biskupiej Kardynała Karola Wojtyły*, Kraków 2002, s. 212.

¹² Por. J. Laskowski, *Małżeństwo wspólnotą miłości*, Warszawa 1993.

¹³ Por. J. Buxakowski, *Ku teologii Kościoła domowego*, [w:] „*Familiaris consortio*” *Tekst i komentarze*, dz. cyt. s. 248.

posługi ewangelizacyjnej i katechetycznej towarzyszyli dzieciom także w okresie ich młodzieńczego buntu, chociaż wiązałyby się to z koniecznością znoszenia trudu i cierpienia (por. FC 53).

Psychologia rozwojowa poucza, że dziecko znacznie wcześniej rozumie zachowanie swego otoczenia, aniżeli potrafi to oznajmić słowem czy zdaniem. Zanim więc zacznie mówić, już wcześniej rozumie przejawy życia religijnego wokół siebie, najpierw intuicyjnie, a następnie w miarę rozwoju jego świadomości w sposób coraz bardziej przybliżony do poznania dorosłych. Dziecko szybko włącza się w przejawy życia religijnego zauważanego wokół siebie, wcześniej wyczuwa ich znaczenie, bardziej intuicyjnie niż rozumowo. Rzeczywistość metafizyczna jest bowiem bliższa małemu dziecku niż świat otaczających go zjawisk, stąd też religijne jego wychowanie winno się zacząć już na kolanach matki, przy jej sercu¹⁴.

Nie bez znaczenia dla atmosfery religijnej w domu jest stan wzajemnej życzliwości i miłości między członkami rodziny. Budzi on wzajemne zaufanie i wzajemną szczerłość w wychowaniu i stąd ogromnie ułatwia realizację funkcji religijnej. Proces bowiem religijnego wychowania dokonuje się między innymi poprzez utożsamienie dziecka z rodzicami w atmosferze miłości i poprzez włączanie do własnych przeżyć przekazywanych mu prawd i norm zachowania. Dziecko stosunkowo łatwo przyjmuje i uzewnętrznia przekazywane mu przez rodziców prawdy religijne i wzory do naśladowania, jeśli ich kocha i samo jest przez nich kochane. Wzory te może czerpać z obserwacji sposobu, w jaki rodzice przeżywają Mszę św. Prawidłowe uczestnictwo we Mszy św. jest szkołą autentycznej miłości małżeńskiej i rodzinnej. Rodzina żyjąca Eucharystią czerpie z niej siły potrzebne do ofiarnego oddania siebie innym. Gdy jest ona fundamentem życia rodziny, wtedy rodzinę można nazwać doskonałym kościołem domowym¹⁵.

Obowiązkiem rodziców jest przysposobić w rodzinie swe dzieci od najmłodszych lat do coraz lepszego poznawania miłości Boga ku wszystkim

¹⁴ Por. P. Poręba, *Rodzina chrześcijańska „małym kościołem”*, [w:] *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, Kraków 1982, s. 187.

¹⁵ Por. W. Marczevska, *Eucharystia w małżeństwie i rodzinie*, „Novum” 1980, nr 9, s. 131.

ludziom i stopniowo uczyć je, zwłaszcza przykładem, troski o potrzeby bliźniego, tak materialne jak i duchowe. Cała więc rodzina i wspólne jej życie stać się winny niejako praktyczną szkołą apostołstwa (DA, 30)¹⁶.

Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są zobowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców. To zadanie wychowawcze jest tak wielkiej wagi, że jego ewentualny brak z trudnością dałby się zastąpić (DWCH, 3).

Troska rodziców o pomyślność doczesną i o zbawienie wieczne dzieci są ze sobą tak ściśle powiązane, jak ciało jest związane z duszą w pełnym i niepodzielnym człowieczeństwie. Zapewnienie strony materialnej, wytworzenie ciepła ogniska rodzinnego tworzą odpowiedni grunt dla przekazania treści religijnych dziecku.

Fundamentalne zakorzenienie apostołskiego powołania rodziny chrześcijańskiej i jej członków wypływa już z sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Rodzice chrześcijańscy na podstawie przyjętego przez siebie chrztu i chrztu ich dziecka włączeni są w wielką rodzinę chrześcijańską, jaką jest Kościół, i wraz z nim mają pełnić zbawczą jego misję przekazaną przez Chrystusa. W tej misji mieści się także ich funkcja religijna, obowiązki religijnego wychowania dziecka. Rodzina jest bowiem – w myśl określenia soborowego – „domowym Kościołem” (KDK 11), realizującym Królestwo Chrystusa najpierw, wśród swoich członków przez religijne wychowanie dzieci drogą przekazywania im prawd wiary i dawania przykładu życia religijnego, czyli świadectwa wiary, a następnie wśród swego otoczenia, pełniąc wobec niego apostołat zewnętrzny. W tym domowym niejako Kościele, podkreśla dokument soborowy, rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla swych dzieci pierwszymi zwiastunami, wiary i pielęgnować właściwe każdemu z nich powołanie, polegające między innymi na tym, że mają być dla siebie nawzajem i dla swoich dzieci świadkami wiary i miłości Chrystusa. Na tym polega ich apostołat wewnętrzny¹⁷. Wraz z łaską sakramentu małżeństwa posłan-

¹⁶ *Synopsa*, s. 1098.

¹⁷ Por. P. Poręba, *Wychowanie religijne w rodzinie*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, dz. cyt., s. 411.

nictwo rodziny „otrzymuje nową moc dla przekazywania wiary, dla uświęcania i przemiany współczesnego społeczeństwa wedle zamyśłu Bożego” (FC 52). Małżonkowie świadomi sakramentu chrztu i bierzmowania, wzmocnieni sakramentem małżeństwa mają odkrywać zobowiązania moralne, płynące z darów sakramentalnych, czyli być świadkami i żywymi narzędziami posłannictwa Kościoła. Jan Paweł II wprost nazywał małżonków misjonarzami:

Sakrament małżeństwa, który podejmuje na nowo i nakłada obowiązek wszczepiony na chrzcie świętym i w bierzmowaniu obrony i szerzenia wiary, czyni małżonków i rodziców chrześcijańskich świadkami Chrystusa „aż po krańce ziemi”, prawdziwymi i właściwymi „misjonarzami” miłości i życia (FC 54).

W dekrecie o apostołstwie świeckich wzywa II Sobór Watykański rodziców do życia apostołskiego i zobowiązuje ich, by słowem i przykładem przysposabiali do niego swoje dzieci. Należy tak wychowywać dzieci, by przekraczając krąg rodzinny, obejmowały one duchowo społeczności zarówno kościelne jak i świeckie (por. DA 30). Do rodziców należy troska o pielęgnowanie powołania swoich dzieci, a szczególnie powołania duchownego: kapłańskiego czy zakonnego (por. KK 11), ponieważ w budzeniu powołań „najwięcej przysługi oddają rodziny, które jeśli ożywione są duchem wiary, miłości i pobożności, stają się jakby pierwszym seminarium” (KDK 2). Wszystkie wymienione tutaj obowiązki wzajemnie się przeplatają, dopełniają i aby życie człowieka rozwijało się jak najbardziej harmonijnie, warto żeby rodzice o żadnym z nich nie zapominali.

Apostolat zewnętrzny

Apostolat ma też być skuteczniany na płaszczyźnie współpracy rodziny z innymi rodzinami. Rodzina chrześcijańska nie może zasklepić się sama w sobie, ponieważ nie pozwala na to natura apostołstwa, które jest dynamiczne¹⁸. Sobór Watykański II mówi o „ma-

¹⁸ Por. K. Wojtyła, *Aby Chrystus się nami postugiwał*, Kraków 1979, s. 473.

łych wspólnotach apostołskich" (DA, 17), do których zalicza rodzinę i kręgi rodzin, gdzie świeccy

(...) mogliby się też z korzyścią zbierać dla wymiany poglądów w małych zespołach, działających bez wszelkich ściśle określonych form ustawowych czy organizacyjnych, by przez to znak wspólnoty Kościoła zawsze ukazywał się innym ludziom jako prawdziwe światło miłości (DA, 17).

Wiara i posłannictwo ewangelizacyjne rodziny chrześcijańskiej jest więc posłannictwem misyjnym. Rodzina będąc częścią Kościoła uczestniczy w dziele zbawienia całej ludzkości. Kościół ma charakter misyjny, i ten charakter misyjny powinna mieć również rodzina chrześcijańska¹⁹.

Posłannictwo misyjne rodziny jest odpowiedzią na wyraźny i niedwuznaczny nakaz Chrystusa: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 10, 15), oraz czyni małżonków i rodziców chrześcijańskich świadkami Chrystusa „aż po krańce ziemi” i właściwymi „misjonarzami” miłości i życia (por. FC, 54).

Rodzina zwarta, wierząca, ożywiona miłością promieniuje na zewnątrz już samym przykładem swego życia. Jest to warunek wstępny, ale niewystarczający pełnego apostołatu. Od przykładu trzeba przejść do czynu: „Wiara bez uczynków jest martwa” (por. Jk 2, 14-26). Szczególną zachętę do apostołstwa czynnego stanowią słowa Chrystusa z mowy o Sądzie Ostatecznym:

Byłem głodny, a daliście mi jeść (...) byłem chory, a odwiedziliście mnie (...) Cokolwiek uczyniliście najmniejszemu spośród tych braci moich, mnieście uczynili (Mt 25, 31-46).

Wartościowa, aktywna rodzina jest w stanie przemienić swoje środowisko, chociażby na bardzo wąskim odcinku, wychodząc na przeciw palącym potrzebom bliźniego.

Przypomina o tym Sobór Watykański II, gdy mówi, że rodzina winna dzielić się wspaniałomyślnie swym bogactwem duchowym z innymi rodzinami. Toteż rodzina chrześcijańska, ponieważ powstaje z małżeństwa, będącego obrazem i uczestnictwem w miłosnym przymierzu Chrystusa i Kościoła, przez miłość małżonków,

¹⁹ Por. W. B. Skrzydłowski, *Chrześcijańska wizja miłości, małżeństwa i rodziny*, Kraków 1982, s. 181.

ofiarną płodność, jedność i wierność, jak i przez współpracę wszystkich członków ujawniać będzie wszystkim żywą obecność Zbawiciela w świecie oraz prawdziwą naturę Kościoła (por. KDK, 48, FC, 50). „Kościół domowy”, jakim jest rodzina, ożywiony już we własnym wnętrzu duchem misyjnym, jest powołany do tego, by był jaśniejącym znakiem obecności Chrystusa i Jego miłości także dla ludzi stojących „daleko”, znakiem dla rodzin, które jeszcze nie wierzą i dla rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją według wiary. „Kościół domowy” jest wezwany, ażeby „przykładem i świadectwem swoim” oświecał „tych, co szukają prawdy” (FC, 54).

Rodzina chrześcijańska jest powołana do brania żywego i odpowiedzialnego udziału w posłannictwie Kościoła, w sposób sobie właściwy i odrębny, to jest oddając siebie samą na służbę Kościołowi i społeczeństwu w tym, czym jest i co czyni, jako głęboka wspólnota życia i miłości.

Podstawową jednostką życia Kościoła jest parafia. Rodzina ma w niej szczególną rolę do spełnienia. Punktem wyjścia jest poczucie ścisłej łączności ze swoją parafią. Rodziny apostołskie mogą ożywić wspólnotę parafialną. W wielu dziedzinach życia parafialnego rodziny mogą oddać nieocenione usługi: rada parafialna, praca charytatywna, katechizacja, przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa, pomoc małżeństwom przeżywającym kryzys duchowy czy materialny. Od duszpasterzy pracujących w parafii zależy wykorzystanie tych możliwości. Rodzina może być zaangażowana apostołsko także na szczeblu diecezjalnym, krajowym czy też ogólnokościelnym, zwłaszcza w dziele duszpasterstwa rodzin.

Rodzina odgrywa doniosłą rolę w społeczeństwie, narodzie i państwie. Jaką jest rodzina, takim jest społeczeństwo. Nie wystarczy jednak, by rodzina korzystała biernie z różnych decyzji państwowych. Musi przejąć we własne ręce swoje losy w społeczeństwie. Winna włączyć się aktywnie do pracy różnych instytucji państwowych, zwłaszcza tam, gdzie chodzi o jej dobro. Jeśli chrześcijanin - także z racji swojej wiary - jest odpowiedzialny za teraźniejszość i przyszłość swego narodu, to żadna dziedzina życia społecznego nie może mu pozostać obojętna. Analogiczna zasada dotyczy rodziny chrześcijańskiej.

Na szczególne podkreślenie zasługuje apostołat w środowisku pracy, studiów czy nawet w środowisku odpoczynku i rozrywek.

Duszpasterstwo rodzin ma na celu przede wszystkim wspomaganie rodzin. Jednak to „rodzina chrześcijańska jest pierwszą wspólnotą powołaną do głoszenia Ewangelii osobie ludzkiej, która jest w stałym rozwoju, i doprowadzenia jej, poprzez stopniowe wychowanie i katechezę, do pełnej dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej” (FC 2), oraz cieszy się na mocy łaski sakramentalnej specjalnym posłannictwem, służącym budowaniu Kościoła (por. FC 71). Rodzina zatem jest w strukturze duszpasterstwa rodzin pierwszym podmiotem oddziaływania apostołskiego. Jakość tego apostołstwa jest najlepszym sprawdzianem skuteczności troski duszpasterskiej o rodzinę. Należy więc pomagać rodzinom odkryć ich powołanie apostołskie i wspierać organizowanie się rodzin, w celu ich lepszego oddziaływania tak na poziomie parafii, jak i diecezji²⁰.

II Sobór Watykański w dekrecie o apostołstwie świeckich zwraca uwagę na różne formy apostołatu rodziny:

Spośród różnych rodzajów apostołstwa rodzinnego zasługują na wyszczególnienie następujące: adoptowanie opuszczonych dzieci, gościnne przyjmowanie przybyszów, pomoc w prowadzeniu szkół, służenie radą i pomocą materialną młodzieży, pomaganie narzeczonym, by lepiej przysposobili się do małżeństwa, udział w katechizacji, wspieranie małżonków i rodzin przeżywających trudności materialne lub moralne, zapewnienie starcom nie tylko niezbędnych środków do życia, ale także słusznego udziału w owocach postępu gospodarczego (DA 11).

Zagadnienie apostołatu zajmuje szczególne miejsce w nauczaniu Jana Pawła II. Ojciec Święty stwierdził:

Trzeba darzyć zaufaniem ludzi świeckich, jest w nich bowiem wielki potencjał dobrej woli, kompetencji i gotowości służenia²¹.

Cała jego apostołska posługa zmierza do tego, by ludzie świeccy coraz lepiej uświadamiali sobie swą godność i odpowiedzialność

²⁰ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003, s. 16.

²¹ Jan Paweł II, *Świeccy – pełnoprawni członkowie Kościoła*, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 1987, nr 11-12, s. 96-97.

oraz nabierali pełnego zaufania do hierarchii Kościoła, która zachęca ich do zajęcia należnego im miejsca²².

Kościół, świadomy tego, że małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości, pragnie nieść swoją naukę i zaofiarować pomoc tym, którzy znając wartości małżeństwa i rodziny, starają się pozostać im wierni: „Tym, którzy w niepokoju poszukują prawdy; i tym, którzy niesłusznie napotykają na przeszkody w realizowaniu własnej wizji rodziny” (FC, 1).

Apostolate of Family Summary

The primary aim of the family oriented pastoral activity of the Church is to help families. However, it is the Christian family that is the first community called to preach Gospel to a human being, who is in constant development, and lead him/her in the process of educating and through catechesis to full human and Christian maturity (cf. FC 2) and, by the power of Sacramental grace, it is endowed with a special mission to build the Church (cf. FC 71). Within the frame of pastoral structure family constitutes the primary subject of apostolic activity. The quality of this apostolate is the best test of efficiency of pastoral care about family. It is therefore important to help families discover their apostolic vocation and support organizing of families in order to improve their influence both in parishes and dioceses.

²² Por. T. Borutka, *Apostolat społeczny*, [w:] *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, dz. cyt., s. 40.